

Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting

Toereikendheid basisbeurs

Een onderzoek naar het effect van de
basisbeurs op het huishoudbudget

Jasja Bos, Marjan Verberk

Toereikendheid basisbeurs

Een onderzoek naar het effect van de basisbeurs op het huishoudbudget

Auteurs

Jasja Bos

Marjan Verberk

Nibud, augustus 2022

In opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Inhoud

- Samenvatting 3
- 1. Inleiding 5
- 2. Methode en uitgangspunten 6
- 3. Resultaten 9
 - 3.1 Modaal inkomen met een huurwoning..... 9
 - 3.2 Anderhalf modaal inkomen met een koopwoning 11
 - 3.3 Thuiswonende studenten 14
 - 3.4 Uitwonende studenten 14
- 4. Conclusie 17
- Bijlage 1 | Verantwoording uitgaven 18
- Bijlage 2 | Begrotingen 20

Samenvatting

In dit onderzoek wordt antwoord gegeven op de vragen of huishoudens met studerende kinderen de ouderbijdrage voor de aanvullende beurs kunnen betalen en of studenten gegeven de recente prijsstijgingen met de nieuwe basisbeurs rond kunnen komen.

Dit doen we door voor een aantal voorbeeldsituaties te kijken in hoeverre ouders met studerende kinderen nog de minimale uitgaven kunnen betalen als rekening wordt gehouden met de basisbeurs en de aanvullende beurs. Naast de minimale uitgaven kijken we naar de gemiddelde bestedingen van deze huishoudens.

De belangrijkste uitkomst van dit onderzoek is dat herinvoering van de basisbeurs voor een deel van de ouders en studenten een positief effect heeft, maar dat huishoudens met anderhalf keer modaal fors moeten bezuinigen om mee te kunnen betalen aan de studie van hun kinderen. Deze studenten zullen naar verwachting moeten (blijven) lenen, of een forse bijbaan moeten vinden om te kunnen studeren.

Huishoudens met anderhalf keer modaal inkomen moeten fors bezuinigen om bij te kunnen dragen aan de studie van hun kinderen

Ouders met een inkomen van anderhalf keer modaal in een koopwoning kunnen wel alle basisbedragen betalen en daarnaast ook de aanvullende ouderbijdrage betalen. Hierbij gaan we echter uit van de minimale uitgaven. Wanneer we uitgaan van de gemiddelde uitgaven van deze huishoudens, zien we dat zij tussen de € 261 en € 360 per maand moeten bezuinigen.

Huishoudens met modaal inkomen hebben sowieso moeite met rondkomen

Van ouders met een modaal inkomen wordt geen ouderbijdrage verwacht. Studenten in deze huishoudens ontvangen de maximale aanvullende beurs. Desalniettemin blijkt uit dit onderzoek dat ouders met een modaal inkomen in een huurwoning te weinig financiële ruimte hebben om alle minimale uitgaven te kunnen betalen.

Thuiswonende studenten komen gemiddeld genomen rond, uitwonende studenten moeten werken of lenen om de minimale uitgaven te kunnen doen

Een thuiswonende student zou gemiddeld genomen de minimale uitgaven moeten kunnen doen zonder te lenen of te werken.

Een uitwonende student in het hoger onderwijs heeft vanaf studiejaar 2023-2024 in principe een inkomen van € 786. Dat bedrag is opgebouwd uit de basisbeurs, de zorgtoeslag en de aanvullende beurs. Vanaf een bepaald inkomen is de aanvullende beurs lager en wordt van ouders een (gedeeltelijke) bijdrage verwacht. Dat is niet genoeg om de gemiddelde uitgaven van te kunnen doen. In 2021 gaven uitwonende studenten gemiddeld € 1.041 uit. Inmiddels zullen de uitgaven hoger zijn, al is niet bekend hoe hoog.

Als zij daarnaast niet werken en geen extra financiële ondersteuning van hun ouders krijgen, zullen zij moeten lenen. Als zij daarnaast 12 uur per week werken tegen het minimumloon van een 18-jarige, dan verdienen zij daarmee genoeg om net wel die uitgaven van te kunnen doen. Zij hoeven dan geen studielening aan te gaan.

Door de hoge inflatie van het afgelopen jaar dreigen zij met tekorten te maken te krijgen. Om dat op te vangen zullen zij meer moeten gaan verdienen, meer moeten lenen en/of

meer ondersteund moeten worden door hun ouders, die zelf ook geconfronteerd worden met de gevolgen van de hoge inflatie.

Effect van basisbeurs op verwachte studieschuld wordt getemperd door inflatie

Ten opzichte van de huidige situatie betekent invoering van de studiebeurs dat studenten minder hoeven te lenen. Dit heeft positieve gevolgen voor de hoogte van de studieschuld. Bij een 4-jarige studie betekent dit dat thuiswonende studenten in theorie € 5.275 minder hoeven te lenen (48 maanden maal € 109,90 per maand). Voor uitwonende studenten ligt dit bedrag op € 13.147 minder lening (48 maanden maal € 273,90 per maand).

Deze positieve gevolgen worden getemperd door de hoge inflatie. Niet alleen worden studenten zelf geconfronteerd met hogere uitgaven, ook ouders hebben hiermee te maken.

1. Inleiding

Het kabinet is voornemens om voor alle studenten in het hoger onderwijs die recht hebben op studiefinanciering vanaf het studiejaar 2023-2024 de basisbeurs weer in te voeren. Met de basisbeurs wil het kabinet ervoor zorgen dat studenten minder geldzorgen hebben en dat iedereen een kans heeft om zich te ontwikkelen en verder te leren. Ook is het de bedoeling dat de studieschuld van studenten minder hoog oploopt. Naast de herinvoering van de basisbeurs is het voornemen om meer studenten een aanvullende beurs te laten ontvangen. Hiervoor gaat de inkomensgrens omhoog. Het kabinet stelt voor dat de basisbeurs voor het studiejaar 2023-2024 € 273,90 (uitwonend) en € 109,90 (thuiswonend) per maand bedraagt. De inkomensgrens voor de aanvullende beurs gaat omhoog van € 53.900 naar € 70.000.

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen wil meer inzicht in hoeverre de basisbeurs en de aanvullende beurs toereikend zijn. De vragen waarop antwoord moet worden gegeven zijn:

1. Kunnen huishoudens de veronderstelde ouderbijdrage leveren?
2. Wat is de invloed van de recente prijsstijgingen op de financiële situatie van studenten?

Om dit inzicht te verschaffen heeft het Nibud dit rapport opgesteld, waarin voor een aantal voorbeeldsituaties wordt gekeken in hoeverre ouders met studerende kinderen nog de minimale uitgaven kunnen betalen als rekening wordt gehouden met de basisbeurs en de aanvullende beurs. Naast de minimale uitgaven wordt ook gekeken naar de gemiddelde bestedingen van deze huishoudens. De minimale en gemiddelde bestedingen worden uitgesplitst naar uitgavenpost en afgezet tegen het inkomen van het huishouden.

Het rapport is als volgt opgebouwd: In hoofdstuk 2 is een beschrijving van de methodiek en de uitgangspunten van het onderzoek opgenomen. In hoofdstuk 3 worden de resultaten gepresenteerd en hoofdstuk 4 bevat een beschouwing.

2. Methode en uitgangspunten

In dit onderzoek geven we inzicht in de begrotingen van huishoudens door middel van voorbeeldbegrotingen. Uitgaven en bestedingen worden hierin naar uitgavenpost uitgesplitst en voor verschillende huishoudtypen (voorbeeldhuishoudens). We maken daarbij onderscheid tussen basisbedragen en voorbeeldbedragen. In dit hoofdstuk geven we een toelichting op deze voorbeeldbegrotingen en geven we aan hoe we hiermee omgaan in dit onderzoek.

Basisbedragen

Het laagste niveau van bestedingen zijn de basisbedragen. De basisbedragen zijn de bedragen die een huishouden minimaal beschikbaar moet hebben voor de overige uitgaven, d.w.z. de niet-woonuitgaven die behoren tot het basispakket. Het basispakket omvat een pakket aan goederen en diensten die voor elk huishouden vrijwel onvermijdbaar zijn, zoals een door het Voedingscentrum gespecificeerd dieet voor gezonde voeding, het hebben van een adequate zorgverzekering, etc. Het Nibud heeft dit basispakket samengesteld en bekijkt jaarlijks of het pakket nog alle goederen en diensten bevat die voor een huishouden moeilijk vermijdbaar zijn. Zo nodig past het Nibud de samenstelling van het basispakket aan. Een beschrijving van de basisbedragen staat in bijlage 2. De basisbedragen zijn afhankelijk van de huishoudsamenstelling. Dat betekent dat de basisbedragen voor een eenpersoonshuishouden anders zijn dan die van bijvoorbeeld een gezin met 2 kinderen. De basisbedragen zijn onafhankelijk van het inkomen. Dat wil zeggen dat ze voor alle huishoudens behorend tot een huishoudtype gelijk zijn, ongeacht het inkomen van dat specifieke huishouden.

Voorbeeldbedragen

De voorbeeldbedragen zijn de bestedingen die een vergelijkbaar huishouden met een vergelijkbaar inkomen gemiddeld doet aan de verschillende uitgavenposten. Een deel van de voorbeeldbedragen wordt afgeleid uit het Budgetonderzoek van het CBS. Deze bedragen zijn dus afhankelijk van zowel de huishoudsamenstelling als het inkomen. Bij hogere inkomens is er meer vrijheid om uitgaven te kiezen, en huishoudens vullen dat op hun eigen manier in. We werken daarom bij de voorbeeldbedragen ook niet met pakketten aan goederen en diensten, maar alleen met bedragen per uitgavenpost. Bij dit onderzoek is dit het hoogste bestedingsniveau. Feitelijk zijn er ook huishoudens die meer uitgeven dan de voorbeeldbedragen: voorbeeldbedragen geven immers het gemiddelde weer, en individuele huishoudens kunnen meer of minder uitgeven.

Begroting van een huishouden met meerderjarige kinderen

Als er in een huishouden thuiswonende meerderjarige kinderen zijn, dan ziet de begroting van de ouders er anders uit dan wanneer er enkel minderjarige kinderen zijn. Bij meerderjarige kinderen gaan we ervan uit dat zij bepaalde uitgaven zelf betalen, waardoor de kosten voor ouders lager uitvallen. Ook vervalt voor deze kinderen het recht op kinderbijslag en het kindgebonden budget. We gaan er in dit onderzoek niet van uit dat meerderjarige kinderen kostgeld aan hun ouders betalen.

In de basisbegroting voor kinderen van 18 jaar en ouder is rekening gehouden met inkomsten van het kind vanuit de basisbeurs en de zorgtoeslag. In de voorbeeldbegroting is er daarnaast rekening mee gehouden dat het kind 12 uur per week werkt tegen het minimumloon voor 18-jarigen. Naast inkomsten uit de basisbeurs, de zorgtoeslag en eventueel werk heeft de student inkomsten uit de aanvullende ouderbijdrage en/of de aanvullende beurs. De veronderstelde ouderbijdrage is gelijk aan de maximaal

aanvullende beurs. Voor studenten in het hbo en universiteit gaat het vanaf studiejaar 2023-2024 om € 401,34 voor zowel thuis- als uitwonende studenten. Dit bedrag wordt volledig meegenomen op de begroting van de thuiswonende 18-jarige. In principe moet dit bedrag door de ouders worden bijgedragen aan de studie van hun kind(eren). Voor studenten van ouders die de veronderstelde ouderbijdrage (gedeeltelijk) niet kunnen bekostigen, is de aanvullende beurs beschikbaar. Die vervangt de veronderstelde ouderbijdrage, waardoor de student altijd het maximale bedrag ontvangt. In het geval dat de ouders de ouderbijdrage wel kunnen, maar niet willen betalen, heeft de student de mogelijkheid dit bedrag te lenen.

Een thuiswonend kind van 18 jaar of ouder betaalt de volgende uitgaven zelf:

- De belkosten van een mobiele telefoon inclusief een beperkte internetbundel
- De aanschaf van een mobiele telefoon
- Een zorgverzekering inclusief aanvullende verzekering
- Het eigen risico. Jongeren hebben doorgaans niet het volledig eigen risico van € 385 per jaar nodig en daarom houden we rekening met een lager bedrag van € 246 per jaar
- Collegegeld: Voor hoger onderwijs bedraagt het collegegeld voor studiejaar 2022-2023 € 2.209.
- Studietoelagen: Een normbedrag voor studietoelagen voor het studiejaar 2022-2023 bedraagt € 809.
- Contributies voor (sport)verenigingen
- Een eigen betaalrekening
- Kosten voor een fiets en het openbaar vervoer
- Kleding
- Persoonlijke verzorging
- Diverse uitgaven als een kaartje versturen en een identiteitsbewijs

We rekenen met minimale bedragen voor deze uitgavenposten.

Voor uitwonende kinderen van 18 jaar of ouder wordt ervan uitgegaan dat zij alle uitgaven zelf betalen met uitzondering van enkele verzekeringen. Het gaat hier om de aansprakelijkheidsverzekering, de rechtsbijstandsverzekering en de reisverzekering. Uitwonende kinderen zijn net als thuiswonende kinderen hiervoor gedekt via de polis van de ouders. Daarom worden de kosten voor de ouders aan deze uitgavenposten verhoogd met de kosten voor de aanwezigheid van kinderen op de polis indien van toepassing.

Voorwaarden aan de begroting

Aan de begrotingen worden 3 belangrijke voorwaarden opgelegd.

1. Zeer goed met geld kunnen omgaan

Een goed overzicht van alle inkomsten en uitgaven is noodzakelijk. Alleen dan kan er voldoende geld opzij worden gezet om onregelmatige uitgaven te kunnen doen. Een gebrek aan goed overzicht kan vaak confronterend zijn en moeilijk te doorbreken.

2. Alle inkomensondersteuning aanvragen

Toeslagen en tegemoetkomingen beslaan vaak een groot deel van het totale inkomstenplaatje. Het is daarom belangrijk om te weten hoe en waar inkomensondersteuning moet worden aangevraagd. Het tijdig doorgeven van gegevens is hierbij belangrijk. En daarmee dus ook een vrij actieve houding.

3. Geen grote persoonlijk onvermijdbare uitgaven hebben

Hoge uitgaven zoals afbetalingen, zorgkosten of een hoge huur kunnen het moeilijk of onmogelijk maken om alle overige minimale uitgaven te kunnen doen. De kans op betalingsachterstanden neemt dan toe. Daarnaast is de kans groot dat er te weinig opzij wordt gezet. Dan ontstaat het gevaar dat er totaal geen reserves meer zijn om tegenslagen op te kunnen vangen.

Het is goed voor te stellen dat het vaak lastig kan zijn om aan al deze voorwaarden te voldoen en dat ze op elkaar inspelen. Als er bijvoorbeeld hoge schulden zijn, dan is het moeilijk om een goed overzicht te bewaren over de financiële situatie.

3. Resultaten

In dit onderzoek zijn voor 10 verschillende situaties begrotingen opgesteld. In dit hoofdstuk worden hiervan de resultaten gepresenteerd. Daarnaast presenteren we een begroting voor een thuiswonend kind van 18 jaar en ouder en gaan we dieper in op de gevolgen van de inflatie op de begroting van uitwonende studenten. Ook geven we antwoord op de vraag of ouders de aanvullende ouderbijdrage kunnen betalen of niet. Gedetailleerde begrotingen zijn opgenomen in bijlage 2.

3.1 Modaal inkomen met een huurwoning

Het modale inkomen in 2022 is € 38.000 per jaar. Bij dit inkomen gaan we uit van een huurwoning. Op basis van het WoON-onderzoek 2021 hebben we vastgesteld dat bij dit huishoudtype een huur van € 678 gangbaar is.

Ouderbijdrage

De ouderbijdrage is het bedrag dat de student wordt gekort op de maximale aanvullende beurs. De ouderbijdrage is afhankelijk van het inkomen van 2 jaar geleden. Bij de huishoudens met een modaal inkomen is het inkomen lager dan de vrijstellingsgrens en is de veronderstelde ouderbijdrage in alle situaties € 0. De studenten ontvangen dan ook de maximale aanvullende beurs.

Onderstaande tabellen laten de financiële plaatjes zien voor de huishoudens met een huurwoning.

Tabel 1. Begroting van een paar met 2 kinderen waarvan 1 thuiswonende student en een niet studerend minderjarig thuiswonend kind

	Basisbegroting (€)	Voorbeeldbegroting (€)
TOTAAL INKOMEN	2.827	2.827
Vaste lasten	1.665	1.665
Reserveringsuitgaven	476	476
Huishoudelijke uitgaven	768	768
TOTAAL UITGAVEN	2.909	2.909
SALDO	-82	-82
Veronderstelde ouderbijdrage	0	0
SALDO NA OUDERBIJDRADE	-82	-82

Tabel 2. Begroting van een paar met 2 kinderen waarvan 1 uitwonende student en een niet studerend minderjarig thuiswonend kind

	Basisbegroting (€)	Voorbeeldbegroting (€)
TOTAAL INKOMEN	2.798	2.798
Vaste lasten	1.637	1.664
Reserveringsuitgaven	445	468
Huishoudelijke uitgaven	664	666
TOTAAL UITGAVEN	2.746	2.798
SALDO	52	0
Veronderstelde ouderbijdrage	0	0
SALDO NA OUDERBIJDRAGE	52	0

Tabel 3. Begroting van een paar met 2 kinderen waarvan 2 thuiswonende studenten

	Basisbegroting (€)	Voorbeeldbegroting (€)
TOTAAL INKOMEN	2.569	2.569
Vaste lasten	1.568	1.568
Reserveringsuitgaven	417	417
Huishoudelijke uitgaven	745	745
TOTAAL UITGAVEN	2.730	2.730
SALDO	-161	-161
Veronderstelde ouderbijdrage	0	0
SALDO NA OUDERBIJDRAGE	-161	-161

Tabel 4. Begroting van een paar met 2 kinderen waarvan 2 uitwonende studenten

	Basisbegroting (€)	Voorbeeldbegroting (€)
TOTAAL INKOMEN	2.540	2.540
Vaste lasten	1.512	1.577
Reserveringsuitgaven	358	417
Huishoudelijke uitgaven	536	546
TOTAAL UITGAVEN	2.406	2.540
SALDO	134	0
Veronderstelde ouderbijdrage	0	0
SALDO NA OUDERBIJDRAGE	134	0

Tabel 5. Begroting van een paar met 2 kinderen waarvan 1 thuiswonende en 1 uitwonende student

	Basisbegroting (€)	Voorbeeldbegroting (€)
TOTAAL INKOMEN	2.540	2.540
Vaste lasten	1.540	1.540
Reserveringsuitgaven	385	385
Huishoudelijke uitgaven	641	641
TOTAAL UITGAVEN	2.566	2.566
SALDO	-26	-26
Veronderstelde ouderbijdrage	0	0
SALDO NA OUDERBIJDRAGE	-26	-26

Zoals eerder genoemd, wordt er bij een modaal inkomen geen ouderbijdrage verlangd. Dit sluit aan op de uitgavenplaatjes in bovenstaande tabellen. In deze situaties is het inkomen te laag om alle minimale uitgaven te kunnen doen als er 2 kinderen thuis wonen. Het tekort is groter op het moment dat beide kinderen meerderjarig zijn.

De belangrijkste reden is het niet ontvangen van kinderbijslag en kindgebonden budget in combinatie met kosten voor oudere kinderen, die doorgaans zwaar op de begroting drukken. Thuiswonende meerderjarige kinderen betalen weliswaar een deel van de uitgaven zelf, maar dat bedrag weegt niet op tegen het weggefallen bedrag aan inkomsten uit kindgebonden budget en kinderbijslag. Zo valt er bij het huishouden met een paar met 2 kinderen waarvan één thuiswonende student € 258 aan toeslagen weg tegen € 183 aan uitgaven.

Voorbeeldhuishoudens met enkel uitwonende studenten hebben iets meer financiële ruimte als we kijken naar de basisbegroting, maar houden niets over als zij een gemiddeld uitgavenpatroon hebben.

3.2 Anderhalf modaal inkomen met een koopwoning

Bij een inkomen van anderhalf keer modaal gaat het om een situatie waarin een van de partners een modaal inkomen heeft en de andere partner een inkomen van een half modaal. Daarbij gaan we uit van een situatie met een koopwoning. Op basis van WoON 2021 hebben we vastgesteld dat bij deze situatie een gangbare hypotheeklast van € 750 per maand past.

Ouderbijdrage

Het inkomen van de voorbeeldhuishoudens met een koopwoning is dusdanig hoog dat er een ouderbijdrage verondersteld wordt voor de aanvullende beurs. In geen van deze gevallen is dit de maximale ouderbijdrage. De ouderbijdrage voor de huishoudens met 2 studenten is hoger dan voor de huishoudens met 1 student en 1 niet studerend thuiswonend kind.

Het inkomen van anderhalf keer modaal bedraagt € 57.000 bruto per jaar. Het kabinet is voornemens om de inkomensgrens voor de aanvullende beurs te verhogen van € 53.900 naar € 70.000. Hierdoor hoeven minder huishoudens de maximale ouderbijdrage te betalen en ontvangen meer studenten een aanvullende beurs.

De volgende tabellen laten de financiële plaatjes zien voor de huishoudens met een koopwoning. In bijlage 3 staan de uitgewerkte begrotingen.

Tabel 6. Begroting van een paar met 2 kinderen waarvan 1 thuiswonende student en 1 niet studerend minderjarig thuiswonend kind

	Basisbegroting (€)	Voorbeeldbegroting (€)
TOTAAL INKOMEN	4.195	4.195
Vaste lasten	1.792	2.274
Reserveringsuitgaven	544	1.108
Huishoudelijke uitgaven	768	813
TOTAAL UITGAVEN	3.104	4.195
SALDO	1.091	0
Veronderstelde ouderbijdrage	300	300
SALDO NA OUDERBIJDRAGE	791	-300

Tabel 7. Begroting van een paar met 2 kinderen waarvan 1 uitwonende student en 1 niet studerend minderjarig thuiswonend kind

	Basisbegroting (€)	Voorbeeldbegroting (€)
TOTAAL INKOMEN	4.195	4.195
Vaste lasten	1.764	2.308
Reserveringsuitgaven	513	1.156
Huishoudelijke uitgaven	664	731
TOTAAL UITGAVEN	2.941	4.195
SALDO	1.254	0
Veronderstelde ouderbijdrage	300	300
SALDO NA OUDERBIJDRAGE	954	-300

Tabel 8. Begroting van een paar met 2 kinderen waarvan 2 thuiswonende studenten

	Basisbegroting (€)	Voorbeeldbegroting (€)
TOTAAL INKOMEN	4.020	4.020
Vaste lasten	1.695	2.162
Reserveringsuitgaven	485	1.057
Huishoudelijke uitgaven	745	801
TOTAAL UITGAVEN	2.925	4.020
SALDO	1.095	0
Veronderstelde ouderbijdrage	360	360
SALDO NA OUDERBIJDRAGE	735	-360

Tabel 9. Begroting van een paar met 2 kinderen waarvan 2 uitwonende studenten

	Basisbegroting (€)	Voorbeeldbegroting (€)
TOTAAL INKOMEN	4.020	4.020
Vaste lasten	1.639	2.181
Reserveringsuitgaven	426	1.102
Huishoudelijke uitgaven	536	638
TOTAAL UITGAVEN	2.601	3.921
SALDO	1.419	99
Veronderstelde ouderbijdrage	360	360
SALDO NA OUDERBIJDRAGE	1.130	-261

Tabel 10. Begroting van een paar met 2 kinderen waarvan 1 thuiswonende en 1 uitwonende student

	Basisbegroting (€)	Voorbeeldbegroting (€)
TOTAAL INKOMEN	4.020	4.020
Vaste lasten	1.667	2.192
Reserveringsuitgaven	453	1.106
Huishoudelijke uitgaven	641	722
TOTAAL UITGAVEN	2.761	4.020
SALDO	1.259	0
Veronderstelde ouderbijdrage	360	360
SALDO NA OUDERBIJDRAGE	899	-360

In alle situaties kunnen ouders de basisbedragen betalen en houden ze daarnaast voldoende geld over om de ouderbijdrage te kunnen bekostigen. Dit geldt voor zowel de situaties met een student als de situaties met 2 studenten. In huishoudens met 2 thuiswonende studenten houden ouders het minste over, namelijk € 735.

Als we kijken naar de voorbeeldbegrotingen zien we een ander beeld. Wanneer we uitgaan van een gemiddeld uitgavenpatroon komen alle voorbeeldhuishoudens in de min terecht op het moment dat ze de veronderstelde aanvullende ouderbijdrage betalen. Voor vrijwel alle huishoudtypen geldt dat zij, ook zonder dat zij bijdragen aan de studie van hun kinderen, geen overschot hebben op de begroting. Om de ouderbijdrage te kunnen betalen moeten al deze huishoudens (bij een gemiddeld uitgavenpatroon) dus fors bezuinigen. Het paar met 2 uitwonende studenten heeft als enige voorbeeldhuishouden een overschot op de begroting, maar dat is lager dan de hoogte van de veronderstelde ouderbijdrage. Ook in dit geval zullen ouders dus moeten bezuinigen om bij te kunnen dragen aan de studie van hun kind of kinderen.

3.3 Thuiswonende studenten

Zoals aangegeven in hoofdstuk 2 betaalt een thuiswonende student van 18 jaar of ouder een deel van de kosten zelf. Daarbij heeft deze student een beperkt inkomen dat bestaat uit de basisbeurs, de maximale zorgtoeslag van € 101 per maand, de aanvullende beurs en/of ouderbijdrage en eventueel inkomsten uit werk. De begroting voor een thuiswonende student ziet er als volgt uit:

Tabel 11. Begroting van een thuiswonende student die een deel van de kosten zelf betaalt

	Begroting zonder werk (€)	Begroting met werk (€)
Basisbeurs	110	110
Maximaal aanvullende beurs en/of ouderbijdrage	401	401
Zorgtoeslag	111	111
Inkomsten uit werk	0	264
TOTAAL INKOMEN	622	886
Vaste lasten*	466	466
Reserveringsuitgaven	75	75
Huishoudelijke uitgaven	24	24
TOTAAL UITGAVEN	565	565
SALDO	57	321

* Voor de hoogte van het collegegeld is uitgegaan van een bedrag van € 2.209 per jaar. Er is hierbij geen rekening gehouden met de 50 procent korting voor eerstejaars studenten.

Op basis van deze begroting mag geconcludeerd worden dat een thuiswonende student geen studieschuld hoeft op te bouwen. Er hoeft immers niet geleend te worden. De minimaal benodigde uitgaven van € 565 per maand worden gedekt door inkomsten uit de basisbeurs, de aanvullende beurs en/of ouderbijdrage en de zorgtoeslag. De hoogte van de basisbeurs en aanvullende beurs zijn gebaseerd op een normbedrag van € 769. De minimaal benodigde uitgaven liggen daar onder. Mocht een student meer uitgeven, dan is het verschil met het normbedrag op te vangen met inkomsten uit werk voor 12 uur per week tegen het minimumloon van een 18-jarige. Hetzelfde geldt voor de situatie dat de student geen zorgtoeslag ontvangt.

3.4 Uitwonende studenten

Voor uitwonende studenten heeft het Nibud geen begrotingen. Wel beschikken we over informatie uit het Studentenonderzoek 2021. In dat onderzoek hebben 841 studenten aangegeven wat zij gemiddeld kwijt zijn aan bepaalde uitgavenposten. Uit het onderzoek bleek dat uitwonende studenten gemiddeld € 1.041 per maand uitgeven.

Deze gemiddelde bestedingen geven niet aan wat uitwonende studenten minimaal kwijt zijn. Niet alle uitwonende studenten betalen alle kosten die zij maken zelf. Zo gaf 68 procent aan de huur en energielasten geheel zelf te betalen en 78 procent de boodschappen geheel zelf te betalen. Bij collegegeld en studieboeken was dat respectievelijk 53 en 64 procent.

Afgezet tegen de basisbeurs, de maximale aanvullende beurs en/of ouderbijdrage en zorgtoeslag levert dat een tekort op van € 235 per maand. Uitwonenden studenten die daarnaast 12 uur per week werken tegen het minimumloon van een 18-jarige houden € 29 per maand over.

Tabel 12. Begroting van een uitwonende student

	Saldo zonder werk (€)	Saldo met werk (€)
Basisbeurs	274	274
Maximaal aanvullende beurs en/of ouderbijdrage	401	401
Zorgtoeslag	111	111
Inkomsten uit werk	0	264
TOTAAL INKOMEN	786	1.050
GEMIDDELDE UITGAVEN*	1.041	1.041
SALDO	-255	9

* bron: Nibud Studentenonderzoek 2021

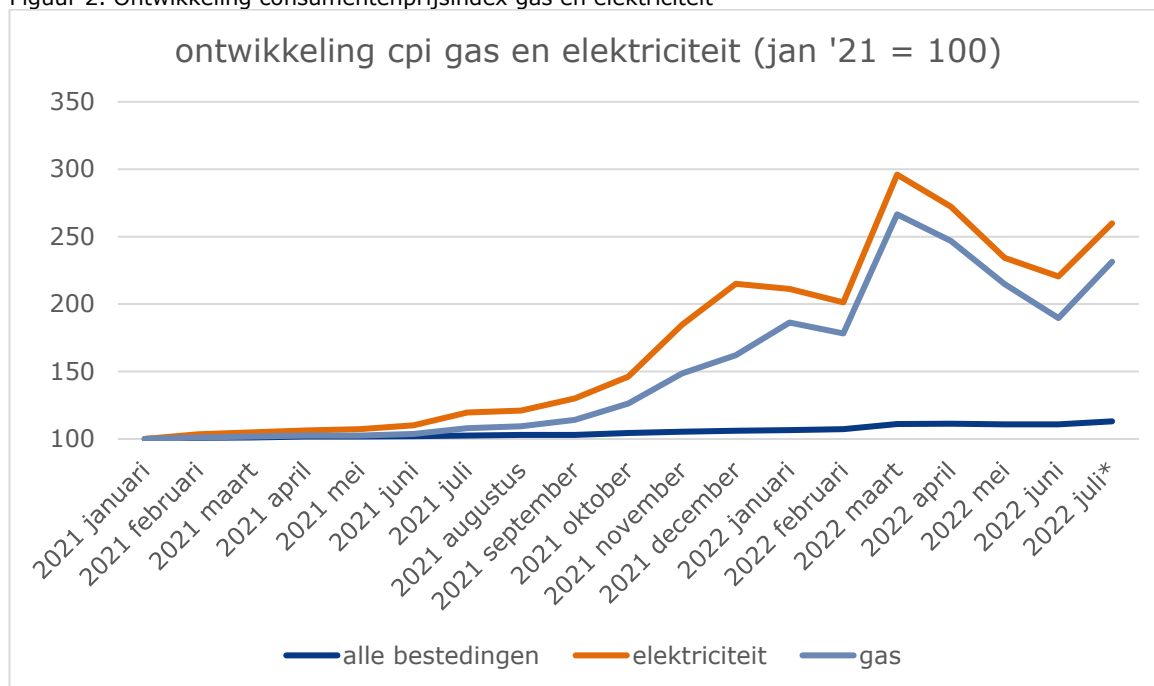
De vragen in het Studentenonderzoek zijn gesteld in januari 2021. Sindsdien is de inflatie flink gestegen. De totale inflatie over de periode januari 2021 en juli 2022 bedraagt 13 procent. Dat betekent echter niet dat de totale uitgaven van uitwonende studenten met 13 procent zijn gestegen. Het gemiddelde mandje met artikelen en diensten waarop het inflatiecijfer is gebaseerd wijkt namelijk sterk af van de uitgaven van studenten. Zo bedragen de huur en de premie voor de zorgverzekering een relatief groot deel van het totale budget van studenten. Dit zijn kostenposten die het afgelopen jaar beperkt zijn gestegen. De maximale huurstijging per 1 juli 2021 en 2022 bedroeg respectievelijk 0 en 2,3 procent en de premie voor de zorgverzekering is niet onderhevig aan de hoge inflatie. Daarnaast geven uitwonende studenten een relatief groot deel van hun inkomen uit aan voeding en energie. Dat zijn uitgavenposten die juist extreem hard zijn gestegen. Dit zorgt er waarschijnlijk voor dat uitwonende studenten gedwongen zijn om heel andere keuzes te maken over waar ze hun geld aan uitgeven. Het is daarom niet mogelijk om een inschatting te maken van de huidige gemiddelde uitgaven van uitwonende studenten.

Toch ervaren ook uitwonende studenten de gevolgen van de hoge inflatie en worden zij net als andere huishoudens het hardst geraakt door de prijsstijgingen van energie en voeding. Onderstaande grafieken laten zien hoe de inflatie zich sinds januari 2021 heeft ontwikkeld:

Figuur 1. Ontwikkeling consumentenprijsindex voeding

Figuur 2. Ontwikkeling consumentenprijsindex gas en elektriciteit

Deze inflatiecijfers zorgen ervoor dat studenten hogere uitgaven hebben. Gelet op de lage bedragen die zij opgeven valt er weinig meer te bezuinigen. De enige manieren om dit op te vangen zijn om meer te werken, meer te lenen en/of hogere bijdragen van de ouders. Die ouders ervaren op hun beurt ook de gevolgen van de hoge inflatie. Het is mogelijk dat zij hierdoor minder kunnen bijdragen. Uit 3.1 en 3.2 blijkt dat ouders met een modaal inkomen geen ruimte hebben om bij te dragen aan de uitgaven van uitwonende studerende kinderen, al wordt van hen ook geen bijdrage verwacht. Ouders met een inkomen van anderhalf keer modaal hebben voldoende ruimte in het budget om naast de basisbedragen de ouderbijdrage te kunnen blijven bekostigen. De basisbedragen zijn echter de minimale uitgaven die een huishouden moet doen. Om hiervan rond te komen gelden daarnaast de voorwaarden zoals eerder genoemd: zeer goed met geld kunnen omgaan, alle inkomensondersteuning aanvragen en geen persoonlijk onvermijdbare uitgaven hebben. Dit is niet voor alle huishoudens reëel. Wanneer we kijken naar het gemiddelde uitgavenpatroon, dan zien we dat alle huishoudens behoorlijk moeten bezuinigen om de ouderbijdrage te kunnen betalen. Het is de vraag in hoeverre dit houdbaar is gegeven de hoge inflatie waar ook zij mee worden geconfronteerd.

4. Conclusie

Uit hoofdstuk 3 blijkt dat ouders met een modaal inkomen in een huurwoning te weinig financiële ruimte hebben om de aanvullende ouderbijdrage te kunnen bekostigen. Ook zonder deze bijdrage komen de voorbeeldhuishoudens in de min. Er wordt echter ook geen ouderbijdrage van hen verwacht.

Ouders met een inkomen van anderhalf keer modaal in een koopwoning kunnen wel alle minimaal benodigde uitgaven doen en daarnaast de aanvullende ouderbijdrage betalen, maar ze komen in de problemen als zij hun gemiddelde uitgaven niet omlaag brengen.

Een thuiswonende student zou goed rond moeten kunnen komen zonder te lenen of te werken.

Een uitwonende student in het hoger onderwijs heeft vanaf studiejaar 2023-2024 in principe een inkomen van € 786. Dat bedrag is opgebouwd uit de basisbeurs, de zorgtoeslag en de aanvullende beurs. Vanaf een bepaald inkomen is de aanvullende beurs lager en wordt van ouders een (gedeeltelijke) bijdrage verwacht. Dat is niet genoeg om de gemiddelde uitgaven van te kunnen doen. In 2021 gaven uitwonende studenten gemiddeld € 1.041 uit. Inmiddels zullen de uitgaven hoger zijn, al is niet bekend hoe hoog.

Als zij daarnaast 12 uur per week werken tegen het minimumloon van een 18-jarige, dan verdienen zij daarmee genoeg om net wel die uitgaven van te kunnen doen. Door de hoge inflatie van het afgelopen jaar dreigen zij met tekorten te maken te krijgen. Om dat op te vangen zullen zij meer moeten gaan verdienen, meer moeten lenen en/of meer ondersteund moeten worden door hun ouders. Ouders die zelf ook geconfronteerd worden met de gevolgen van de hoge inflatie.

De invoering van de basisbeurs en de verhoging van de inkomensgrens voor de ouderbijdrage voor de aanvullende beurs heeft een positief effect op het inkomen van studenten. Het heeft waarschijnlijk ook een positief effect op de hoogte van de studieschuld. In theorie betekent dit dat thuiswonende studenten bij een 4-jarige studie € 5.275 minder hoeven te lenen (48 maanden maal € 109,90). Voor uitwonende studenten ligt dit bedrag op € 13.147 minder lening (48 maanden maal € 273,90). Deze positieve gevolgen worden waarschijnlijk getemperd door de hoge inflatie.

Bijlage 1 | Verantwoording uitgaven

Het Nibud gebruikt diverse bronnen voor de referentiecijfers. Hieronder volgt een korte verantwoording van keuzes en bronnen uitgesplitst naar het basispakket en de uitgaven voor sociale participatie. De bedragen in de begrotingen zijn de bedragen per 1 juli 2022. De uitgavenpakketten worden in overleg met andere organisaties regelmatig aangepast. De prijzen van de pakketten worden normaal gesproken elk jaar herijkt en zo nodig aangepast. Vanwege de huidige hoge inflatie zijn de prijzen in 2022 2 keer vastgesteld.

Basispakket

Huur/hypotheek

Er is gerekend met een huur van € 678 en een hypotheek van € 750.

Energie

Dit is 90 procent van de prijs van gemiddeld verbruik naar huishoudtype met een opslag voor AOW-huishoudens. Daarbij hanteert het Nibud de prijs van het gemiddelde verbruik.

Lokale lasten

Dit zijn de gemeentelijke- en waterschapshoeffingen.

Telefoon, televisie en internet

Deze bedragen zijn gebaseerd op het bellen met een mobiele telefoon met een sim-only abonnement voor 150 tot 200 belminuten per maand met een databundel tot maximaal 2 GB, een basisabonnement voor internet en een basis digitaal televisieabonnement. We gaan er van uit dat iedereen in het huishouden van 12 jaar en ouder een eigen mobiele telefoon heeft.

Zorgverzekeringen

Dit betreft de nominale premie van de basis- en aanvullende verzekering inclusief een tandartsverzekering. Voor de basisverzekering wordt uitgegaan van een naturaverzekering.

Overige verzekeringen

Dit betreft in het basispakket een aansprakelijkheidsverzekering, een inboedelverzekering en voor volwassenen in huishoudens onder de pensioengerechtigde leeftijd een uitvaartverzekering.

Onderwijs

Deze bedragen zijn gebaseerd op onderzoek van SEO, zoals gepubliceerd in de Schoolkostenmonitor 2018-2019. Het betreffen onder andere de vrijwillige ouderbijdrage, leermiddelen en gereedschappen, ICT-benodigdheden en kosten voor extra schoolactiviteiten.

Vervoerskosten

Voor ieder lid van het huishouden zijn dit de kosten van een fiets en de kosten voor stads- en streekvervoer met de bus. Hierbij is uitgegaan van een beperkte hoeveelheid vervoer per maand.

Kleding en schoenen

Deze bedragen zijn gebaseerd op het Nibud-basispakket voor kleding. Het gaat hierbij net als bij alle andere uitgavenposten om een goedkoop pakket met nieuwe artikelen. De bedragen zijn gebaseerd op de prijzen van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Inboedel en onderhoud

Bedragen zijn gebaseerd op het Nibud-basispakket voor inboedel en onderhoud. De bedragen zijn gebaseerd op de prijzen van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en eigen onderzoek.

Niet-vergoede ziektekosten

In het basispakket zitten kosten die elk huishouden heeft. De kosten betreffen de huisapotheek met pleisters, aspirines e.d. plus het bedrag dat een huishouden maximaal kwijt kan zijn aan het eigen risico van de zorgverzekering. Corona-gerelateerde kosten als zelftesten en (medische) mondkapjes zijn niet opgenomen in deze uitgavenpost.

Voeding

De bedragen zijn gebaseerd op de aanbevolen hoeveelheden voor gezonde voeding van het Voedingscentrum en de prijzen van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Was- en schoonmaakmiddelen

Dit is een bedrag per huishouden en een bedrag per persoon op basis van Nibud-onderzoek.

Persoonlijke verzorging

Er is uitgegaan van een bedrag per persoon inclusief de kapper op basis van Nibud-onderzoek.

Diversen

Dit is een bedrag per huishouden en een bedrag per persoon voor diverse uitgaven.

Pakket voor sociale participatie

Het bedrag dat overblijft nadat alle uitgaven uit het basispakket zijn gedaan, is bestemd voor vrije bestedingen, waaronder sociale participatie.

Als voorbeeld heeft het Nibud in samenwerking met het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) een pakket aan uitgaven voor sociale participatie opgesteld. De uitgavenposten waar rekening mee is gehouden zijn contributies en abonnementen, bezoek ontvangen, op bezoek gaan, vakantie/uitgaan en vervoer.

Bijlage 2 | Begrotingen

Modaal inkomen	Paar 2 kinderen waarvan 1 thuiswonende student	Paar 2 kinderen waarvan 1 uitwonende student	Paar 2 kinderen waarvan 2 thuiswonende studenten	Paar 2 kinderen waarvan 2 uitwonende studenten	Paar 2 kinderen waarvan 1 thuiswonende en 1 uitwonende student
INKOMEN					
netto inkomen	2.412	2.412	2.412	2.412	2.412
zorgtoeslag	61	61	61	61	61
huurtoeslag	96	67	96	67	67
kinderbijslag	119	119	0	0	0
kindgebonden budget	139	139	0	0	0
netto besteedbaar inkomen	2.827	2.798	2.569	2.540	2.540
UITGAVEN					
huur/hypotheek	678	678	678	678	678
energie	252	235	252	218	235
water	20	17	20	14	17
lokale lasten	65	65	65	65	65
telefoon, televisie, internet	80	80	75	75	75
zorgverzekering	324	324	324	324	324
overige verzekeringen	38	38	38	38	38
onderwijs	56	56	0	0	0
kinderopvang	0	0	0	0	0
contributies en abonnementen	67	67	48	48	48
vervoer	85	77	68	52	60
totaal vaste lasten	1.665	1.637	1.568	1.512	1.540
RESERVERINGSUITGAVEN					
kleding en schoenen	164	164	109	109	109
inboedel	110	99	106	86	94
onderhoud huis en tuin	25	25	25	25	25
niet-vergoede ziektekosten	74	74	74	74	74
vrijetijdsuitgaven	103	83	103	64	83
totaal reserveringsuitgaven	476	445	417	358	385
Huishoudelijke uitgaven					
voeding	603	517	603	431	517
overige huishoudelijke uitgaven	165	147	142	105	124
totaal huishoudelijke uitgaven	768	664	745	536	641
TOTAAL UITGAVEN BASISPAKKET	2.909	2.746	2.730	2.406	2.566
SALDO	-82	52	-161	134	-26

Anderhalf keer modaal inkomen	Paar 2 kinderen waarvan 1 thuiswonende student	Paar 2 kinderen waarvan 1 uitwonende student	Paar 2 kinderen waarvan 2 thuiswonende studenten	Paar 2 kinderen waarvan 2 uitwonende studenten	Paar 2 kinderen waarvan 1 thuiswonende en 1 uitwonende student
INKOMEN					
netto inkomen	3.843	3.843	3.843	3.843	3.843
zorgtoeslag	0	0	0	0	0
huurtoeslag	0	0	0	0	0
kinderbijslag	119	119	0	0	0
kindgebonden budget	56	56	0	0	0
netto besteedbaar inkomen	4.195	4.195	4.020	4.020	4.020
UITGAVEN					
huur/hypotheek	750	750	750	750	750
energie	252	235	252	218	235
water	20	17	20	14	17
lokale lasten	97	97	97	97	97
telefoon, televisie, internet	80	80	75	75	75
zorgverzekering	324	324	324	324	324
overige verzekeringen	61	61	61	61	61
onderwijs	56	56	0	0	0
kinderopvang	0	0	0	0	0
contributies en abonnementen	67	67	48	48	48
vervoer	85	77	68	52	60
totaal vaste lasten	1.792	1.764	1.695	1.639	1.667
RESERVERINGSUITGAVEN					
kleding en schoenen	164	164	109	109	109
inboedel	110	99	106	86	94
onderhoud huis en tuin	93	93	93	93	93
niet-vergoede ziektekosten	74	74	74	74	74
vrijetijdsuitgaven	103	83	103	64	83
totaal reserveringsuitgaven	544	513	485	426	453
Huishoudelijke uitgaven					
voeding	603	517	603	431	517
overige huishoudelijke uitgaven	165	147	142	105	124
totaal huishoudelijke uitgaven	768	664	745	536	641
TOTAAL UITGAVEN BASISPAKKET	3.104	2.941	2.925	2.601	2.761
SALDO	1.091	1.254	1.095	1.419	1.259